

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

Матеріали
VI міжнародної науково-практичної конференції
«Соціалізація особистості
у сучасних соціокультурних контекстах»

Затверджено
редакційно-видавничою радою
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С.Сковороди
Протокол № 2 від 02.04.2015 р.

Харків 2015

Редакційна колегія:

Денисенко І.Д. – доктор філософських наук, професор

Куц Г.М. – доктор, політичних наук, професор

Півнева Л.М. – доктор політичних наук, професор

Радіонова І.О. – доктор філософських наук, професор

Роговський О.М. – доктор філософських наук, професор

Затверджено редакційно-видавничою радою

Харківського національного педагогічного

університету імені Г.С.Сковороди

Протокол № 2 від 02.04.2015 р.

Збірник складено за матеріалами VI міжнародної науково-практичної конференції: «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних контекстах», що проходила 15 травня 2015 року у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди.

Видано за рахунок укладачів

Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних контекстах». Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків: ХНПУ, 2015. – 136 с.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2015

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. «СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»

Денисенко И.Д., Коровко О.В. Мобильность как основная характеристика личности в современных социокультурных контекстах.....	6
Кузь О.М. Подорож ідентичності до постмодерну.....	9
Куц М.Ю. Розмаїття змістовних наповнень терміну «глобалізація»: соціологічний контекст.....	12
Лантух А.П., Меркулова Н.Ф. Необходимость новой социализации в постчеловеческой цивилизации.....	15
Пасісниченко В.Л., Пасісниченко І.М. Теорія культурної гегемонії: переосмислення творчого внеску А. Грамші	17
Петрушов В.М. Контекст соціалізації і філософська рефлексія ідентичності та її кризи	20
Радіонова І.О. Гіпермодерн: контури глобального суспільства XXI століття.....	25
Толстов І.В. «Макдональдизація» – тренд розвитку сучасного суспільства	28
Шаповал В.Н. Гендер и социализация	29
Шелковая Н.В. Соціалізація як варваризація.....	31

РОЗДІЛ II. «ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ»

Бурега В.В. Обеспечение социализации личности как прерогатива государства.....	34
Бабухіна С.А. Політичні партії та їх вплив на політичну соціалізацію у сучасних соціальних контекстах	37
Безрук О.О. Гендерний аспект соціалізації особистості в сучасному суспільстві.....	39
Власенко Т.Т. Соціалізація молоді у соціальних мережах у період інформаційної війни (український контекст).....	41
Данько Ю.А. «Нові медіа» у формуванні протестних рухів.....	43
Жужа Л.О. Модифікація функцій громадянського суспільства в Україні під впливом АТО	46
Завгородько Л.В. Антропологічна значущість геополітики.....	49
Здоровенко Л.В. Ексклюзивність реалізації політичної соціалізації особистості в сучасній Україні	51
Калагін Ю.А. Гендерний контекст патріотичних настроїв майбутніх офіцерів запасу	54
Кривошеїн В.В. Соціокритична маса як агент політичної соціалізації	55

Крюков А.И. Политическая социализация как фактор взаимодействия власти и личности	58
Куц Г.М. Сутність та основні характеристики політичного дискурсу	60
Малявин Е.В. Особенности трансформации и институционализации современных партий в Украине.....	63
Поліщук І.О. Політична культура епохи постмодерну	64
Прокопчук Ю.С. Ідеологічна соціалізація як стабілізуючий чинник суспільного розвитку	66
Ревенко Н.Г. Партийна та виборча системи в Україні: суспільні очікування та політичні реалії.....	69
Савельєва Т.П. Політична комунікація у мережевому суспільстві	72

РОЗДІЛ III. «ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ, ЩО ТРАНСФОРМУЄТЬСЯ»

Борисенко Н.О. Основні стратегії ресоціалізації неповнолітніх у вітчизняній психолого-педагогічній практиці	74
Карпєєва Л.Ф., Пелішенко І.І. Ювенальна злочинність: соціологічний вимір	77
Крутій О.М., Лопатченко І.М. Соціально-екологічна модель особистісної соціалізації дітей сиріт.....	80
Марченко И.И. Воздействие происходящих перемен на социализацию личности	82
Пелішенко В.О. Особистість злочинника: визначення, типи, умови формування	85
Стрельнікова О.О. Волонтерська діяльність у сучасному українському суспільстві.....	88
Турко І.І. Вплив зовнішніх чинників на підстави виникнення трудових правовідносин	90
Чернова Л.Є. Фактори адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ за сучасних умов розвитку українського суспільства	92

РОЗДІЛ IV. «РЕЛІГІЯ І ДУХОВНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ»

Гужва О.П. Буття та життєтворчість у соціокультурному контексті.....	96
Здоровенко В.В. Досвід розбудови соціального організму як мистецького твору	99
Кузнецов О.І. Духовний інтелект у вимірі духовного потенціалу особистості.....	102

Лобанова Л.А. Социальная адаптация в контексте проблем свободы и справедливости.....	105
Носенко В.В. Социализация и проблема религиозной идентификации личности	108
Панасенко Г.С. Мова як чинник успішної соціалізації особистості.....	111
Панков Г.Д. Сакрализация как фактор конструирования религиозного социокультурного пространства.....	112
Роговский А.М. Парадоксальность и «негативная диалектика» этического	115
Северин Э.Н. Свобода совести как фактор национальной безопасности....	117
Скакун Е.В. Свободное время в контексте социализации студенческой молодежи.....	121
Скалацька О.В. Одяг у процесі соціалізації особистості.....	125
Чаплыгин А. К., Сук Е. Е. Диалоговое взаимодействие философии, религии и науки как предпосылка и основа духовной социализации личности.....	128

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Вказані грамшанські концептуальні положення видаються плідними теоретичними орієнтирами і сьогодні, коли ми прагнемо осмислити парадокси «гібридної війни» з боку Росії. Адже, з позицій Грамші, це скоріше війна за те яка з сторін доведе своє домінування шляхом демонстрації своєї культурної ідеологічної гегемонії. Подібний підхід цілком вписується в сучасний так званий «культурний поворот» в соціальній теорії взагалі та в соціології зокрема [2]. Він полягає у наголосі на особливій ролі культури в широкому її сенсі як відносно автономного явища, що формує засадничі цінності, смисли та культурні коди діяльності людини як активного агента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грамші А. В'язничні зошити. Вибрані записи / А. Грамші ; [пер. з італ.]. — К. : Вперед, 2014. — 241 с.
2. Nash K. The 'Cultural Turn' in Social Theory: Towards a Theory of Cultural Politics / K. Nash // Sociology. —2001. — Vol. 35. — No 5. — P. 77—92 .

В.М. Петрушов

Український державний університет
залізничного транспорту (м. Харків)

КОНТЕКСТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ І ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ЇЇ КРИЗИ

Осмислення процесів соціалізації особистості за умов глобалізації з необхідністю виводить дослідницьку думку на проблему ідентичності і кризи цієї ідентичності в сучасному суспільстві. Як відомо, поняття кризи ідентичності ввів в науковий обіг Ерік Еріксон. У загальному плані воно позначає втрату індивідумом розуміння власного призначення у суспільстві чи соціальній групі, врешті-решт самоцінності. Саму ж ідентичність Еріксон розуміє як «суб'єктивне піднесене відчуття тотожності і цілісності» [1, с. 25]. На його думку, і це визнається багатьма іншими дослідниками проблеми феномену ідентичності, вона (ідентичність) іманентно притаманна кожному індивіду у суспільстві: «Потреба в почутті тотожності настільки важлива та необхідна, що людина не змогла б зберегти душевне здоров'я, якби не знайшла

якийсь спосіб задовольнити цю проблему» [2, с. 181]. Зрозуміло, що формування ідентичності не може розглядатися виключно як явище індивідуального вияву, воно співвідноситься з соціальними процесами і є проявом соціальної взаємодії. Людина – істота соціальна і тому вона не лише втілює в собі усі тонкощі соціального буття через здатність ідентифікувати себе зі своїм оточенням, але й чутливо реагує на будь-які прояви суспільної трансформації, на зміну ментальних структур. Як зрозуміти кризу ідентичності в сучасних умовах? Чи існує вона насправді і якщо існує, то в чому вона виявляє себе? Німецький філософ В. Гьосле визначає необхідність аналізу криз ідентичності за двома напрямками: перший полягає в тому, що для традиційної метафізики було аксіомою наступне: все ідентично самому собі, а тоді виникає питання, як взагалі можлива криза цієї природної властивості буття? Другий напрямок передбачає логічний аналіз криз ідентичності, які іноді, але трапляються на практиці. Гьосле виділяє два різновиди ідентичності: «формальна ідентичність є якістю кожного об'єкту (включаючи такі абстрактні об'єкти, як числа) та передумовою послідовності будь-якої теорії про ці об'єкти. Реальна ж ідентичність притаманна лише емпіричним об'єктам і має різні форми в залежності від онтологічного статусу об'єкта» [3, с. 134]. Для пояснення цього розрізнення Гьосле наводить приклад каменю, який не ідентичний самому собі, як, наприклад, ідентичні собі організми, особистості. Таким чином, для реальної ідентичності можна знайти таке визначення: це збереження форми об'єкту в часі. Будь-яка значна зміна форми об'єкту буде порушенням його заданої ідентичності, а тому ідентичність сприймається не як існуюча в даний час даність, а як заданість.

На наш погляд, під формою об'єкту, слід все ж таки розуміти ментальні акти аніж тілесні прояви особистості, хоча, як говорить Гьосле, для проблеми співвідношення ментальності і тілесності не можливо «запропонувати задовільного рішення» [3, с. 135]. В цьому плані з ним можна погодитися, однак його пасаж про те, що усі ментальні акти притаманні лише істотам, які мають органічне тіло є сумнівним у світлі появи віртуальних особистостей та

штучного інтелекту. Дійсно, тіло є важливим і першочерговим фактором, який дозволяє людям ідентифікувати один одного, але фактором далеко не єдиним і не однозначним, який дає відповідь на усі проблеми ідентичності. Тому що, як мінімум, існує банальна мінливість людських тіл і можливістю «підміни» реального фізичного тіла своєрідною віртуалізованою маскою, яка хоч і виконує функції тіла, однак не дозволяє пов'язувати себе узами ідентичності з конкретним незмінним тілом. У якості прикладу того, що тіло не є єдиною і можливою умовою для можливості особистої ідентифікації Гьосле наводить стан коми, коли ідентичність особистості втрачається, навіть тоді, коли тіло залишається незмінним. У цьому руслі можна відмітити варіанти алкогольного чи наркотичного сп'яніння, психічні розлади – це все ситуації, коли форма тіла залишається незмінною, однак зв'язки особистісної ідентифікації та фізичного тіла розриваються. Навіть випадок механічної втрати частини тіла (в залежності від відсотка такої втрати) не обов'язково веде до втрати самоідентичності, хоча і такий варіант можливий. Як приклад можна розглянути епізод із книги Джеффері Ліндсей «Дорогий друг Декстер», в якій маніяк навмисно лишає жертв частин тіла з метою повної руйнації особистості жертв та втрати ними зв'язку з реальним життям, однак подібне відбирання тілесності є лише складовою частиною руйнації особистості, яка спрямована, не стільки на руйнацію особистісної ідентичності, скільки на руйнацію соціальних зв'язків і самої можливості ідентифікації самого себе. Навіть варіант повної втрати первинного тіла не обов'язково є шляхом до руйнації самоідентифікації. Прикладом може бути згадуваний Гьосле Грегор Замза – персонаж «Перетворення» Франца Кафки – проблеми ідентичності якого викликані не стільки радикальною зміною власного тіла, скільки нерозумінням ним реакції тих людей, які його оточують.

Однак важливо розуміти, що в деякій мірі самоідентифікація – це ідентифікація себе реального (себе фізичного) з певним уявленням, створеним внаслідок дії ментальних актів, образом самого себе.

Приймаючи до уваги сучасні психоаналітичні теорії та вчення психосоматики, очевидним стає той факт, що деякі акти, які не сприймаються свідомо як ментальні акти, однак протікають несвідомо, проявляючись через тілесні фізичні вияви. «Жест може сказати про суттєві якості людини більше, аніж відповідні думки; тому розуміння мови тіла може бути кращим ключем до характеру людини, аніж аналіз свідомості» [3, с. 139] – пише Гьосле, нагадуючи також, що існують поведінкові акти, які спрямовані на задоволення певних потреб і при цьому зовсім не є наслідком діяльності свідомості, що властиве скоріше тваринам, однак не обходить і людину. Ці акти можна позначити як інстинкти.

Але не дивлячись на те, що існують найрізноманітніші зв'язки між тілом і свідомістю, очевидним є той факт, що людські істоти володіють здатністю до розуміння і сприйняття логічних доказів. Значить, виводить ключову тезу філософ, в людських істотах об'єднуються і формальна і реальна ідентичності: «реальна ідентичність їх свідомості передбачає, як один із факторів, послідовність, остання ж передбачає формальну ідентичність об'єктів свідомості» [3, с. 143]. В рамках цього об'єднання ідентичностей людська свідомість повинна одночасно відображати і зовнішній світ інших суб'єктів і одночасно і внутрішнє «Я» людини. Таким чином, єдність ідентичностей в рамках свідомості виступає тотожною з єдністю в людині мікро і макрокосмосу.

Гьосле приділяє значне місце у своїй концепції проблемі часу і простору. І це не випадково, адже проблема часу і простору, як деякої протяжності актів свідомості постійно створює передумови для розділення тілесної ідентичності і ідентичності в ментальних актах. Якщо реальна ідентичність фізичного тіла передбачає неперервність існування його структури у просторі, то ментальні акти не відбуваються у просторі – людина може продовжити своє існування в іншому ментальному акті. Наслідком цього факту є те, що одним із найважливіших факторів збереження як особистісної, так і колективної ідентичностей є пам'ять, яка, хоча і не є абсолютною умовою збереження

ідентичності, однак дозволяє особі зберігати свою індивідуальність, навіть через пам'ять інших суб'єктів, а не лише через свою власну. «Пам'ять не є властивістю виключно рефлексивної свідомості» [3, с.140]. - відзначає Гьосле. Навіть історія, яка відбулася в минулому, обов'язково викликає низку конотацій, які будуть так або інакше формувати будь-який ментальний акт. Досвід, отриманий з урахуванням подій, які відбулися в минулому незалежно від стану пам'яті буде відрізнятися від внутрішнього досвіду без врахування будь-яких подій, навіть в тому випадку, коли ця емпірична різниця буде ледь помітна. Доцільно виділити посилання Гьосле на Канта: «сутнісною рисою людської ідентичності є те, що Кант називає першопочатковою єдністю аперцепції. Ментальні стани є станами суб'єктів; я здатний усвідомити будь-яке виразне уявлення в якості свого; в принципі я можу доповнити до будь-якої думки, скажімо «хтось іде», ясне розуміння того, що «саме я думаю, що хтось іде». Це особливо цікаво по відношенню до моїх думок про самого себе, наприклад, «я відчуваю, що втомився», поскільки у цьому випадку я одночасно є і суб'єктом, і об'єктом» [3, с. 144]. Не дивлячись на ідентичність «Я-суб'єкта» і «Я- об'єкта» слід розрізняти їх. Гьосле пропонує поділ на «Я» і на самість, при цьому не даючи однозначної відповіді – що ж саме є утворюючою основою для ідентичності. І саме проблему відчуження «Я» і самості він і називає основною проблемою ідентичності. Наостанок слід відзначити, що хоча наведені концептуальні думки щодо ідентичності висловлені Гьосле ще чверть століття тому, і вже накопичена ціла низка досліджень з цієї теми, вони не втратили своєї актуальності і можуть слугувати теоретико-методологічним інструментарієм в осмисленні проблем соціалізації в умовах глобалізованого світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон ; [пер. с англ.]. — М. : Прогресс, 1996. — 344 с.
2. Фромм Э. Мужчина и женщина / Э. Фромм ; [пер. с нем.]. — М. : Аст, Олимп, 1998. — 416 с.

3. Хёсле В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности / В. Хёсле // Вопросы философии. — 1994. — № 10. — С. 112—123.
4. Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних контекстах // Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції. — Харків : ХНПУ, 2014. — 156 с.

І.О. Радіонова

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

ГІПЕРМОДЕРН: КОНТУРИ ГЛОБАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА ХХІ СТОЛІТТЯ

Кінець ХХ – початок ХХІ століття це період інтенсивного розгортання глобалізаційних процесів. У житті кожного суспільства і окремої людини відбуваються докорінні зміни. Спробою проаналізувати соціокультурну ситуацію у західних суспільствах 70-х рр. ХХ століття став постмодерн. Однак всупереч обіцянкам префіксу «пост», постмодерн не вийшов за смислові рамки модерну, постав його критикою, але не запропонував вагому альтернативу. Отже, модерн був та залишається незавершеним, а можливо й тим, що не має завершення, ідеальним проектом. На межі століть така відкритість смислових горизонтів провокує численні теоретичні розвідки, які постають як спроби осягнути майбутнє цього проекту за умов глобалізації. Свої теорії представили З. Бауман (рідинний модерн), У. Бек (рефлексивний, космополітичний модерн), Н. Бурріо (альтермодерн), Е. Гідденс (пізній, радикальний модерн), Ф. Джеймісон (сінгулярний модерн) та інш. Однією з таких спроб постає й гіпермодерн (hypermodern) Ж. Липовецькі. Зупинимось на його теоретичних побудовах детальніше.

Гіпермодерн (або другий модерн) Ж. Липовецькі спирається на тіж конститууючі елементи, що й модерн: ринок, технократична ефективність та індивід. “Ми мали обмежений модерн: зараз час довершеного модерну,” – стверджує Ж. Липовецькі [1, с. 32]. Тобто, гіпермодерн, на відміну від невдалих спроб постмодерну, не заступає собою модерн. Він радше пропонує оновлену версію модерну – дерегульований глобальний модерн. Відразу зауважимо, у

«СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ
КОНТЕКСТАХ»

Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції

Відповідальний за випуск: Денисенко І.Д.

Комп'ютерна верстка: Данько Ю.А.

Підписано до друку 28.04.2015 р.

Формат 60x84/16

Папір офсетний

Гарнітура Times New Roman

Друк цифровий

Ум. друк. арк. ____

Обл.-вид.арк. ____

Зам № 12104

Наклад 100 прим.

Ціна договірна

Харківський національний педагогічний

університет імені Г.С.Сковороди

Україна, 61002, м. Харків, вул. Артема, 29